

Prestatieafspraken Leiden

2015-2020

Getekend te Leiden de dato 24 juni 2015

1. Inleiding

Dit document bevat de bestuurlijke prestatieafspraken die de gemeente Leiden en de Leidse woningcorporaties met elkaar hebben gemaakt. Dit document geldt voor de jaren 2015 tot 2020 en is de opvolger van de *Prestatieafspraken Leiden 2009-2015*.

1.1 Evaluatie van vorige prestatieafspraken

De vorige prestatieafspraken zijn geëvalueerd. Veel afspraken zijn gehaald. Een belangrijke conclusie is wel dat het lastig was om de voortgang te meten omdat veel afspraken niet SMART waren geformuleerd. Omdat partijen hechten aan het monitoren van de gemaakte afspraken, zijn de afspraken in deze nieuwe prestatieafspraken beperkt gehouden tot de belangrijkste inhoudelijke thema's en zoveel mogelijk geformuleerd in meetbare doelstellingen.

1.2 Beleidskader

Deze prestatieafspraken zijn een nadere invulling van de kaders die in documenten van de regio Holland Rijnland, de gemeente en corporaties zijn opgenomen. Vanuit de regio is dat de *Regionale Woonvisie Holland Rijnland 2009-2019*. Vanuit de gemeente vormt het *Beleidsakkoord 2014-2018* een belangrijk algemeen kader. Voor de corporaties zijn dat hun ondernemingsplannen.

De belangrijkste thema's in deze prestatieafspraken met daarbij het beleidskader van de gemeente en de hoofddoelstelling zijn:

- Omvang en betaalbaarheid sociale voorraad: *Nota Wonen 2020*: we streven naar een balans in woningvraag en -aanbod.
- Studenten: *Nota Wonen 2020*: inlopen van het tekort aan studentenwoningen.
- Wonen en Zorg: *Sociaal Maatschappelijke Structuurvisie 2025*: we willen dat iedereen meedoet.
- Bijzondere aandachtsgroepen: alle bijzondere doelgroepen worden adequaat gehuisvest.
- Duurzaamheid: *Duurzaamheidsagenda 2011-2014*: we willen energie besparen en de CO₂-uitstoot verminderen.

1.3 Afspraken in andere documenten

In andere documenten staan ook (prestatie)afspraken tussen gemeente en de corporaties. Denk aan:

- het convenant *Voorkomen van huisuitzetting bij huurschuld* (2008, herzien in 2011);
- de regionale *Huisvestingsverordening Holland Rijnland* (2013), waarin een contingent is opgenomen voor bijzondere doelgroepen, zoals jongeren (jeugdzorg);
- het regionaal kompas *Volle kracht vooruit* (2008), waarin afspraken zijn gemaakt tussen zorginstellingen, corporaties en gemeenten op het gebied van dak- en thuislozen;
- het convenant *Huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland periode 2014-2018* (2014), waarin afspraken zijn gemaakt over de adequate huisvesting van arbeidsmigranten;
- het *Convenant zorgnetwerken OGGZ Zuid-Holland Noord* (2011), waarin afspraken zijn gemaakt over samenwerking in lokale zorgnetwerken.

De afspraken in deze documenten blijven gelden en worden niet in deze prestatieafspraken herhaald. De vermelde documenten zijn als bijlagen bij deze prestatieafspraken gevoegd.

1.4 Relatie tussen partijen

In de *Nota Wonen 2020* geeft de gemeente aan dat zij voor haar woonbeleid in hoge mate afhankelijk is van andere partijen. Een speciale rol spelen de Leidse woningcorporaties en

de huurdersorganisaties. Daarnaast is de Taskforce Studentenhuisvesting voor de gemeente een belangrijk overlegorgaan.

De vijf corporaties – Portaal, Ons Doel, de Sleutels, Ymere en DUWO – hebben gezamenlijk circa 40% van het Leidse woningbestand in beheer. Zij investeren in de kwaliteit van hun woningen, in de leefomgeving en in maatschappelijk vastgoed, niet alleen 'in stenen', maar ook 'in mensen'. De huurdersorganisaties denken actief mee. De positie van huurdersorganisaties wordt in de nieuwe wetgeving (Huisvestingswet 2014 en Woningwet) versterkt.

Om de ambitie van de gemeente en de Leidse corporaties te concretiseren, hebben partijen besloten om met elkaar deze meerjarige prestatieafspraken te maken. Want voor het realiseren van de woonopgaven hebben de gemeente, de corporaties en de huurdersorganisaties elkaar nodig. In hun eentje kunnen zij immers niet zorgen voor een betaalbare woningvoorraad, voor het langer thuis wonen door ouderen en voor duurzame wijken en buurten. Als zij dit samen doen, presteren zij meer en beter.

Het was gaandeweg de inzet van partijen dat ook de huurdersorganisaties deze afspraken zouden ondertekenen. Uiteindelijk hebben zij ervoor gekozen dat niet te doen. Een aantal huurdersorganisaties heeft daarvoor principiële redenen (zij vinden dat zij de gemaakte afspraken niet kunnen beïnvloeden); de andere kunnen niet instemmen met de inhoud van dit document (zoals de verkleining van het aantal sociale huurwoningen en het ontbreken van een 'harde' afspraak over een subjectgerichte vorm van lastenverlichting voor huurders met een laag inkomen).

1.5 Doelstellingen en instrumenten/maatregelen

Partijen kiezen er in dit document voor om op de belangrijkste thema's een concrete doelstelling te formuleren (de 'wat-vraag'). Deze doelstellingen vormen het 'dashboard' met de 'meters' die aangeven in hoeverre de doelstelling wordt gerealiseerd.

Om die doelstellingen te realiseren worden instrumenten en maatregelen (de 'hoe-vraag') ingezet. Die instrumenten en maatregelen zijn in de bijlage vermeld. Deze bijlage vormt de werkagenda van het ambtelijk Leids Platform Wonen (LPW), waarin de gemeente, de woningcorporaties en de huurdersorganisaties samenwerken. Elk jaar worden de in te zetten instrumenten en maatregelen geëvalueerd en worden vervolgens nieuwe afspraken gemaakt voor het volgende jaar. Nog niet alle instrumenten en maatregelen zijn in bijlage 1 geformuleerd als resultaatafspraak. Het ambtelijk LPW zorgt ervoor dat, ter uitwerking van de bestuurlijk gemaakte prestatieafspraken, de komende jaren alle instrumenten en maatregelen in bijlage 1 als resultaatafspraak worden geformuleerd.

1.6 Wijziging van omstandigheden

Deze prestatieafspraken zijn gemaakt met inachtneming van de huidige omstandigheden. De komende wijziging van de Woningwet zal de corporaties in de uitvoering van activiteiten verder beperken. Eerder werden de investeringsmogelijkheden van de corporaties door de verhuurdersheffing van het Rijk al drastisch teruggebracht. Dit maakt dat partijen onderzoeken welke aanpassingen dit vraagt in strategie en rol. Aanpassing van lopende en/of heroverweging van voorgenomen activiteiten zijn daarbij niet uit te sluiten. Mocht een partij daartoe overgaan dan is de desbetreffende partij niet langer aan deze prestatieafspraken gebonden. Partijen treden in dat geval opnieuw in overleg.

2. Omvang en betaalbaarheid sociale voorraad

2.1 Uitgangssituatie

In 2013 hadden de woningcorporaties gezamenlijk circa 16.600 sociale huurwoningen (< € 699, prijspeil 2014) in bezit, waarvan circa 13.800 woningen tot de categorie 'betaalbaar' behoren (< € 597; prijspeil 2014). De corporaties zijn zich uitdrukkelijk bewust van de problemen ten aanzien van de betaalbaarheid voor huishoudens met een laag

inkomen. De Verhuurdersheffing betekent dat corporaties nog kritischer zijn op hun bedrijfslasten. Er is echter niet aan te ontkomen om als gevolg van deze heffing de investeringen (zoals herstructurering) te beperken en de huurprijzen te verhogen. De corporaties zijn bereid te investeren in Leiden, maar willen ook blijven voldoen aan de financiële eisen die het WSW en CFV stellen om voor borging in aanmerking te blijven komen. Op basis hiervan hebben zij berekend hoeveel de huurprijzen de komende jaren stijgen. Daarop is de doelstelling hieronder gebaseerd. Uit de doelstelling blijkt dat 66% van de voorraad sociale huurwoningen blijft behoren tot de categorie 'betaalbaar'. De corporaties proberen hierdoor zoveel mogelijk tegemoet te komen aan het aspect van de betaalbaarheid. Als de gemeente van oordeel is dat de hieronder vermelde omvang van de kernvoorraad groter moet zijn, gaat dat ten koste van de investeringscapaciteit van de corporaties.

2.2 Doelstelling

In 2018 hebben de corporaties gezamenlijk minimaal 16.000 sociale huurwoningen, die als volgt zijn verdeeld over de huurprijsklassen (prijsspeil 2014):

- Minimaal 1.600 woningen < € 389 ('goedkoop');
- Minimaal 9.000 woningen van € 389 tot € 597 ('betaalbaar');
- Minimaal 5.400 woningen van € 597 tot € 699 ('duur-sociaal').

Partijen formuleren in 2017 de nieuwe doelstelling voor het jaar 2020.

De corporaties wijzen maximaal 10% van de vrijkomende sociale huurwoningen toe aan middengroepen (huurders met inkomens boven de geldende inkomensgrens tot maximaal € 38.000). De huren van deze woningen vallen altijd in het segment 'duur-sociaal' (van € 597 tot € 699; prijspeil 2014).

3. Studenten

3.1 Uitgangssituatie

De *Nota Wonen 2020* signaleert dat er in 2020 nog een tekort aan studentenwoningen is, ondanks forse bouwpannen op bijvoorbeeld campus De Leidse Schans. Daarnaast blijkt het lastig te zijn om voldoende woonruimte te bieden voor kortdurend verblijf van buitenlandse studenten, PhD's en werkers aan onze kennisinstituten. Verder is het van strategisch belang voor Leiden om (een deel van) de net afgestudeerden te behouden. Daarom worden zowel op de campus, maar ook op andere plekken in de stad, starterswoningen gebouwd, gestimuleerd met startersleningen.

3.2 Doelstelling

DUWO en de gemeente dringen het tekort aan studentenwoningen in 2020 terug tot 500 (op basis van de Apollo prognose van ABF).

DUWO en de gemeente houden de studentenwoningen betaalbaar.

Om dit te bereiken, ligt de huurprijs van 85% van het aanbod onder de kwaliteitskortingsgrens (€ 389) en de overige woningen onder de eerste aftoppingsgrens (€ 556). Kamers die niet voor huurtoeslag in aanmerking komen, hebben een kale huurprijs van maximaal € 260 (alle bedragen prijspeil 2014).

4. Wonen en Zorg

4.1 Uitgangssituatie

De corporaties zijn verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van de wooncomplexen en de geschikte inrichting van de algemene ruimten. De gemeente is verantwoordelijk voor een geschikte fysieke en sociale woonomgeving en voor bijzondere individuele aanpassingen aan woningen. Hiertoe functioneren bijvoorbeeld de wijkteams. De gemeente en corporaties

zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van de wooncomplexen, die bedoeld zijn voor senioren.

Op dit moment woont in Leiden 95% van de 65-plussers zelfstandig (bron: CBS Statline). Verreweg de meeste ouderen willen in hun eigen vertrouwde omgeving zelfstandig blijven wonen. Een kleine groep wil of moet verhuizen naar een passende woning of instelling, in de eigen leefomgeving. De mensen die *willen* verhuizen zijn reguliere woningzoekenden. Als zij een laag inkomen hebben, komen zij in aanmerking voor een sociale huurwoning (zie Hoofdstuk 2). De mensen die *moeten* verhuizen hebben een specifieke woningvraag. Partijen willen zowel de groep die thuis wil blijven wonen als de groep die moet verhuizen faciliteren. Het is nog onduidelijk wat de consequenties zijn van de scheiding van wonen en zorg en de nieuwe taken van gemeenten, inclusief de verlaagde budgetten die het Rijk beschikbaar stelt.

4.2 Doelstelling

Wachlijsten worden voorkomen.

Partijen maken nader beleid in 2015 en gaan de huisvesting van ouderen monitoren.

Het nadere beleid heeft in elk geval betrekking op voldoende keuzemogelijkheden en betaalbaarheid.

5. Bijzondere aandachtsgroepen

5.1 Uitgangssituatie

Bepaalde groepen woningzoekenden moeten te lang wachten op een woning wanneer zij via het regionale woonruimteverdeelsysteem *WoningNet* op zoek gaan naar een woning. Er zijn twee aandachtsgroepen waarvoor apart afspraken tussen de gemeente en de woningcorporaties nodig zijn, namelijk de vergunninghouders (dit zijn voormalige asielzoekers met een verblijfsvergunning) en huurders vanuit de maatschappelijke opvang (zoals daklozen, ex-gedetineerde, psychiatrische patiënten en bewoners uit de vrouwenopvang).

5.2 Doelstelling

Wachlijsten worden voorkomen.

Dit betekent dat, ondanks de krappe woningmarkt en het risico op verdringingseffecten, partijen voorrang blijven geven aan deze groepen. Dan doen ze op de volgende manieren:

- Vergunninghouders
De gemeente is verantwoordelijk voor het realiseren van de taakstelling voor het huisvesten van vergunninghouders. De corporaties realiseren de taakstelling aangaande vergunninghouders. Het Rijk legt jaarlijks aan iedere gemeente de verplichting op een aantal vergunninghouders te huisvesten. De corporaties verzorgen naar rato van de omvang van hun bezit in Leiden de huisvesting van deze personen. De gemeente Leiden spant zich in ook andere (sociale en particuliere) verhuurders in te schakelen bij de huisvesting van vergunninghouders.
- Huurders vanuit de maatschappelijke opvang
Het Dagelijks Bestuur van de gemeenten die samenwerken in de regio Holland Rijnland, kent jaarlijks contingenten woningen toe aan organisaties voor maatschappelijke opvang voor de huisvesting van hun klanten. De corporaties in Leiden zorgen voor huisvesting van deze doelgroep. De gemeente Leiden zorgt ervoor dat de organisaties voor maatschappelijke opvang over voldoende capaciteit beschikken om deze huurders ambulante te begeleiden. Knelpunten worden weggenomen door middel van lokaal maatwerk.

Voor de groep ouderen en andere zorgbehoevenden wordt verwezen naar hoofdstuk 4. Voor de overige bijzondere doelgroepen wordt verwezen naar de afspraken die reeds in andere documenten zijn gemaakt (zie paragraaf 1.3).

6. Duurzaamheid

6.1 Uitgangssituatie

In 2012 is landelijk het *Convenant Energiebesparing Huursector* ondertekend. Hierin is opgenomen dat de huurwoningen van de corporaties in 2021 gemiddeld energielabel B hebben. Portaal onderschrijft deze ambitie, maar voor de andere Leidse corporaties is het al een grote opgave om gemiddeld een energielabel C te bereiken. De Leidse woningcorporaties vinden dat de uitgaven voor het nemen van energiezuinige maatregelen ten koste gaan van de uitgaven voor andere belangrijke maatregelen. Hun inzet is gericht op het verlagen van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot door het verbeteren van de energetische kwaliteit van de woning en het vergroten van de bewustwording bij de bewoners.

In het kalenderjaar 2013 is de energieprestatie-index van de woningen van de Leidse woningcorporaties gedaald met gemiddeld 3,7%. Aan het einde van 2013 bedroeg de energieprestatie-index 1,85 (= label D). (bron: Shaere). Ultimo 2013 bedroeg de uitstoot van die woningen 52,3 miljoen kg CO₂ (bron: Liander).

6.2 Doelstelling

Het energieverbruik en de CO ₂ -uitstoot van de totale woningvoorraad van de huurders van Leidse corporaties nemen in de periode 2014 tot 2020 af met 18% (gemiddeld 3% per jaar).

Om deze doelstelling te monitoren worden twee monitors gebruikt:

- de gegevens van Shaere en VABI;
- de verbruikscijfers van Liander.

Los van deze prestatieafspraken zal de gemeente ernaar streven om met afzonderlijke corporaties afspraken te maken over projecten die – in aanvulling op deze algemene afspraak – zullen leiden tot besparing in energieverbruik en andere vormen van verduurzaming.

7. Samenwerking, monitoring en evaluatie

7.1 Naar subregionale prestatieafspraken

We hebben te maken met een regionale woningmarkt. Daarom stellen de Leidse partijen aan de gemeenten en corporaties in de Leidse subregio (Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude) voor de volgende keer op subregionaal niveau met elkaar prestatieafspraken te maken, die desgewenst op lokaal niveau kunnen worden geconcretiseerd.

7.2 Monitoring en evaluatie

Driemaal per jaar hebben partijen bestuurlijk overleg (LPW) met elkaar, waarvan twee keer over de voortgang van deze prestatieafspraken. Daarbij worden de gemaakte afspraken voor het afgelopen jaar geëvalueerd en worden nieuwe afspraken gemaakt voor het komende jaar.

Twee tot drie keer per jaar organiseren partijen een Woondebat, waarbij jaarlijks ook de voortgang van de prestatieafspraken wordt besproken.

In dit document zijn doelstellingen geformuleerd. In de volgende tabel is per doelstelling vermeld op welke manier deze wordt gemonitord en bij welke partij het initiatief ligt.

Hoofdstuk	Doelstelling	Monitor	Trekker
2	Omvang en betaalbaarheid sociale voorraad In 2018 hebben de corporaties gezamenlijk minimaal 16.000 sociale huurwoningen.	Excel-overzicht van de corporaties	De Sleutels
3	Studenten Reduceren van het tekort tot 500 eenheden. Woningen betaalbaar houden.	Monitor van de Taskforce Studentenhuisvesting op basis van Apollo prognose van ABF	DUWO
4	Wonen en Zorg Wachlijsten worden voorkomen. Partijen maken nader beleid in 2015 en gaan de huisvesting van ouderen monitoren.	Monitor van Ons Doel	Ons Doel
5	Bijzondere doelgroepen: Vergunninghouders Wachlijsten worden voorkomen.	Halfjaarlijkse taakstelling van het ministerie van Binnenlandse Zaken	Gemeente
	Bijzondere doelgroepen: Huurders vanuit de maatschappelijke opvang Wachlijsten worden voorkomen. Knelpunten wegnemen door middel van lokaal maatwerk.	Monitoring van Holland Rijnland	Gemeente
6	Duurzaamheid Het energieverbruik en de CO ₂ -uitstoot van de woningen van de huurders van Leidse corporaties nemen in de periode 2014 tot 2020 af met 18%.	Energieverbruik: Programma Shaere van Aedes en VABI. CO ₂ -verbruik: Gemeente levert verbruikgegevens van Liander.	Portaal en gemeente

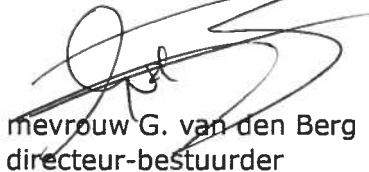
Leiden, 24 juni 2015

Namens de gemeente Leiden

de heer P. Laudy
wethouder Bouw en Openbare Ruimte

Namens de Sleutels

mevrouw G. van den Berg
directeur-bestuurder

Namens Woningstichting Ons Doel

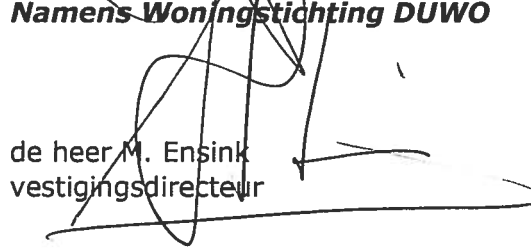
de heer C. Klap
directeur-bestuurder

Namens Woningstichting Portaal

de heer L.H. Keijts
voorzitter Raad van Bestuur

Namens Woningstichting DUWO

de heer M. Ensink
vestigingsdirecteur

Namens Woningstichting Ymere

de heer R. Pols
regiomanager

Bijlage 1 Werkagenda voor het ambtelijk LPW

Instrumenten en maatregelen	Planning		
	2015	2016 e.v.	
Hoofdstuk 2. Omvang en betaalbaarheid sociale voorraad			
a	In de periode 2015-2020 zijn er 560 sociale huurwoningen gerealiseerd (exclusief studentenhuysvesting). Dat zijn er 112 woningen gemiddeld per jaar. Dat aantal is minimaal 20% van de totale productie. Bron: nieuwbouwmonitor 2013-2025 gemeente Leiden.	X	X
b	De corporaties monitoren op basis van een format van de Sleutels de woningen die na mutatie opnieuw worden verhuurd (aantal, oude huurprijs en nieuwe huurprijs).	X	
c	De gemeente inventariseert in 2015 de kwetsbare groepen die door een te hoge huurlast onder de armoedegrens komen (op basis van het NIBUD basisbudget en een redelijke energiecomponent). Op basis van dat onderzoek en een goede afweging doet zij uiterlijk eind 2015 samen met de corporaties een voorstel over een subjectgerichte vorm van lastenverlichting.	X	
Hoofdstuk 3. Studenten			
d	Uiterlijk in 2020 worden de volgende bouwlocaties benut: Meelfabriek (110 woningen), Langebrug (219 woningen), Sanders (220 woningen), De Leidse Schans (126 eigendom en beheer DUWO en 1.774 eenheden eigendom derden en beheer DUWO).	X	X
Hoofdstuk 4. Wonen en Zorg			
e	Partijen stellen in 2015 gezamenlijk beleid op waarbij de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de partijen en de verantwoordelijkheidsverdeling tussen partijen worden geconcretiseerd.	X	
f	Partijen stellen een gezamenlijke werkagenda op over kwetsbare groepen – mensen die niet (altijd) in staat zijn hun leven zelfstandig te leven – en bespreken per kwartaal de voortgang.	X	
g	Partijen richten in 2015 een Overleggroep Wmo op, die tot taak heeft om kennis te delen, actuele zaken en best practices meer dan nu in samenhang met elkaar te bespreken.	X	
h	Ons Doel realiseert vóór 2017 120 woningen in het zorgcentrum op de locatie Robijnhof.	X	X
i	Partijen onderzoeken op welke manier ouderen die naar een meer geschikte woning willen verhuizen, effectief kunnen worden ondersteund. Bijvoorbeeld door het instellen van de functie van een seniorenmakelaar.	X	
Hoofdstuk 5. Bijzondere aandachtsgroepen			

Instrumenten en maatregelen		Planning	
		2015	2016 e.v.
j	Vóór 2017 maken partijen nieuwe afspraken over de toewijzing van woonruimten aan vergunninghouders. Hierbij worden de resultaten betrokken van de actie van de gemeente om de opgave van de corporaties te verlagen (bijvoorbeeld door een uitruil van de taakstelling met andere regio's, het vinden van andere verhuurders die vergunninghouders willen huisvesten en het vinden van kantoren die geschikt zijn voor een transformatie naar huisvesting voor deze doelgroep).	X	X
k	De corporaties wijzen maximaal 25% (in 2015: maximaal 27,5%) van de vrijkomende sociale woonruimten toe met lokaal maatwerk om te werken aan de volgende knelpunten in de Leidse huurwoningmarkt: <ul style="list-style-type: none"> • Leefbaarheid & Herstructurering. Er zijn locaties die vanwege leefbaarheid om maatwerk vragen, bijvoorbeeld project student in de wijk, hofjeswoningen en groepswonen. Knelpunten kunnen ook ontstaan bij herstructurering. • Knelpunten waarbij de wens ontstaat om te experimenteren met mogelijke oplossingen, bijvoorbeeld in experimenten die doorstroming bevorderen of scheefwonen tegengaan. • Wonen en zorg. Op een aantal plaatsen worden woningen verhuurd aan huurders met zorgindicatie. Gemeente, corporaties en huurdersorganisaties evalueren jaarlijks de toewijzingen en knelpunten. Indien incidenteel het totale percentage van 25% wordt overschreden, stemmen de corporaties met elkaar af over de verdeling van het verminderde quotum van het daaropvolgende jaar.	X	
Hoofdstuk 6. Duurzaamheid			
l	In het kader van bewustzijn van woonlasten spannen corporaties zich in om – ondersteund door Duurzaam Leiden met advies en voorlichting – bewustzijns campagnes te realiseren op het gebied van energiebesparing of -opwekking, waarbij 200 huurders een subsidie aanvragen uit het Fonds Investeren in thuis van de gemeente (fonds 1 van de bestemmingsreserve duurzaamheidsfondsen). Bijvoorbeeld voor isolatie of beglazing.	X	X
m	De corporaties bevorderen – ondersteund door Duurzaam Leiden met advies en voorlichting – dat hun huurders gebruik maken van subsidie op basis van het fonds Lokale initiatieven (fonds 2 van de bestemmingsreserve duurzaamheidsfondsen). Dit leidt in 2015 tot minimaal twee initiatieven in verschillende buurten.	X	X
n	De corporaties renoveren tot en met 2018 1.700 woningen. Bij minimaal 1.200 hiervan wordt het energielabel verhoogd naar minimaal label B. Bij monumentale panden (zoals bij historische woningen binnen het beschermd stadsgezicht) kan een beroep worden gedaan op de projectleider duurzame monumentenzorg (Erfgoed Leiden en omstreken) van de gemeente, die maatwerkadvies bij energetische verbetering kan geven.	X	X
o	De corporaties nemen een afgewogen beslissing tussen handhaven van een complex en sloop. Factoren die hierbij een rol spelen zijn het hergebruik van sloopmateriaal, de energetische kwaliteit van de nieuwbouw en economische afwegingen.	X	X
p	Uiterlijk in 2016 stellen partijen gezamenlijk een Warmtevisie op.	X	X
q	Uiterlijk in 2015 stellen corporaties, de gemeente en de NUON een Energiekanskaart op.	X	X

Instrumenten en maatregelen		Planning	
		2015	2016 e.v.
r	Uiterlijk in 2016 richten partijen een Kennisbank Energiebesparing op, om elkaar te informeren over initiatieven en bereikte resultaten (best practices).	X	X
s	Gekoppeld aan groot-onderhoudsplannen voeren de corporaties enkele pilots uit, waarbij een warmtescan wordt gekoppeld aan een aantal extra maatregelen. Deze inzet wordt gekoppeld aan een ondersteuningsactie voor bewoners om het energieverbruik verder naar beneden te krijgen.	X	X
t	De gemeente onderzoekt vóór 2017 of het welstandsbeleid kan worden versoepeld voor duurzaamheidsingrepen door corporaties in de binnenstad. Dergelijke eisen leiden nu namelijk tot extra kosten waardoor de beoogde duurzaamheidsmaatregelen niet altijd worden gerealiseerd.	X	X
u	In 2015 onderzoeken partijen of de betrouwbaarheid van de monitor van de CO ₂ -uitstoot kan worden vergroot en betrekken hierbij het advies van W/E adviseurs.	X	
Overige thema's			
v	Uiterlijk in 2017 maakt de gemeente een gebiedsvisie voor wijken of buurten waar zich op grond van de Leefbaarometer de grootste knelpunten voordoen.	X	X
w	Partijen maken vóór 1 januari 2016 afspraken over de draagvlakmeting bij renovatie- en sloopprojecten, met als doel de meting op een zo uniform mogelijke manier uit te voeren.	X	
x	De kwaliteit van het hang- en sluitwerk van de woningen die de corporaties renoveren voldoet aan het niveau van het Politiekeurmerk. De corporaties verbeteren de kwaliteit van het hang- en sluitwerk in woningen waarvan op basis van poltiegegevens of informatie van huurders blijkt dat die kwaliteit onvoldoende is.	X	X
y	Partijen bespreken jaarlijks vóór 1 juli hun plannings voor investeringen in de buitenruimte voor de komende drie jaar. De gemeente neemt hierbij het initiatief. Het overleg is bedoeld om waar mogelijk de plannings zo aan te passen dat efficiencyvoordelen worden bereikt en minder overlast voor bewoners.	X	X
z	Gemeente en corporaties maken vóór 1 januari 2016 een afspraak maken over de (hoogte van de) plankosten als onderdeel van de standaard(grond)overeenkomst.	X	
aa	Partijen verkennen in 2015 en 2016 de mogelijkheid om prestatieafspraken te maken binnen de Leidse subregio. De gemeente treedt hierbij als trekker op.	X	X